

wilde Doorn, honds roos, of hagedoorn; de Vrucht 'er van, [L. E.]

Deeze heeft groeit in 't wilde, in heggen, door geheel *Engeland*. De bloemen hebben eenen aangenaamen reuk; maar zoo zwak, dat *Parkinson* en anderen de plant *Rosa sylvestris inodora* (i) genoemd hebben: een water, van dezelve gedistilleerd, ruikt zeer aangenaam. De vruchten of beziën bevatten een zuuragtig zoetagtig vleesch; met een wrange prikkelende stoffe, welke de zaaden in zich fluit, van welken het vleesch zorgvuldig moet gezuiverd worden, eer men het inwendig inneemt: het COLLEGIE van *Wirttemberg* merkt aan, dat het verzuim van deeze voorzorge fomtyds eene jeuking en ongemakkelykheid omtrent den Aars veroorzaakt; en ik zelf heb waargenoomen, dat Conserf van de zelve geweldige braaking veroorzaakte. Conserf is de eenige Winkelbereiding van deeze vrucht.

CYPERI LONGI radix: *Cyper odorati radice longa, sive Cyperi officinarum*. C. B. Wilde Galigan, Cyper-Wortel; de Wortel 'er van.

Dit is een plant van de grasbladerige foorte (k); zy wordt fomtyds in 't wilde, op moerassige plaatsen, in *Engeland* gevonden; de wortels zyn doorgaands uit *Italien* tot ons overgebragt. Deeze Wortel is lang, slap, gekronkeld, en vol met knopen of kwasten: van buiten is hy donker bruin of zwartagtig, van binnen wit van kleur; van eenen speceryagtigen reuk, en eenen aangenaamen heeten smaak: en beiden, zoo wel de reuk, als de smaak worden door maatige uitdrooginge nog verbeterd. *Cyperus* wordt geacht een goed (l) Maag- en windbreekend middel (m) te zyn; maar tegenwoordig wordt 'er weinig werk van gemaakt.

DACTYLI: *Fructus palmae majoris*. C. B. Daadels [E.].

Daadels zyn de vruchten van den grooten Palmboom; half gedroogd hebbenze byna de

gedaante van een Aker, of Eikel, maar zyn doorgaands grooter, en bestaan uit een zoet vleeschagtig gedeelte en een harden steen: de besten worden van *Tunis* overgebragt. Voor deezen werden ze gebruikt in Borstdranken (n) en onderfeld, behalven hunne verzagende en verdikkende kragt (o), eene zagte faamentrekking (p) te hebben.

DAUCI CRETICI semen: *Dauci foliis feniculi*. C. B. *Daucus*; kroontjes kruid, Vogelneest, Kandische-peen, wilde peen, krooten van *Creta*; de zaaden 'er van. [L. E.]

Dit is een kroontjesdragende plant, die in de *Levant* en de warmer deelen van *Europa* in 't wilde groeit. De Zaaden, die uit *Creta* overgebragt worden, hebben eenen heeten bytenden smaak, en eenen speceryagtigen niet onaangenaamen reuk. Zy zyn windbreekende, en worden gezegd pisdryvende (q) te zyn, doch tegenwoordig zelden anders gebruikt, dan als innengfels in de *Misbridaat* en *The-riaca*.

DAUCI SYLVESTRIS semen: *Pastinaca sylvestris tenuifoliae Dioscoridis, vel dauci officinarum*. C. B. Wilde krooten; de Zaaden 'er van. [E.]

Deeze plant is zeer gemeen in Weiden en braakland, door geheel *Engeland*. De Zaaden bezitten dezelve kragten, als de *Daucus Creticus*, maar in een minderen graad; en ze hebben dikwyls derzelve plaats vervuld in de Winkels, en zyn zelve vervangen door de zaaden van de Tuin krooten: deeze laatsten zyn de zwaksten van de drie, in heetheid en geur: terwyl de zaaden van de Candische krooten verre de sterkste zyn.

DENTES LEONIS, sive *Taraxaci, radix & folia*: *Dentis leonis latiore folio, & angustiore folio*. C. B. Paerde bloemen; de wortel en 't zaad. [E.]

Deeze plant is gemeen in de velden en onbebouwde plaatsen: zy heeft verscheidene getande

(i) Veldroos zonder reuk. (k) *Planta graminifolia*. (l) *Stomachicum*. (m) *Carminativum*. (n) *Decollines pectorales*. (o) *Virtus emolliens & inspissans*. (p) *Adstringentia*. (q) *Diuretica*.

tande bladeren, die plat op den grond liggen, met eenen slappen naakten steel, die eene geele bloem draagt. De wortel, bladeren en steel, bevatten een bitter melkagtig sap: zy schynen van dienst te zyn als openende (r), en afvagende geneesmiddelen (s); en zyn ook tot dat oogmerk somtyds voorgeschreven, met goed gevolg. *Boerhaave* acht ze in staat te zyn, als men behoorlyk met derzelve gebruik aanhoudt, om byna alle soorten van stremmingen te ontbinden, en alle hardnekkige verstoptheden der Ingewanden te openen.

DIAPENSIA, zie SANICULA.

DICTAMNUS ALBUS, zie FRAXINELLA.

DICTAMNI CRETICI folia: *Dictamni Cretici tomentosi latifolii Tourn.* Dictamnus van *Creta* Effenkruid. [L. E.]

Dit is een soort van *Orego*, welke gezegd wordt in overvloed te groeijen op het Eiland *Candia*, in *Dalmatiën* en *Morea*: en het is bevonden de gewoone winters van onze luchtstreek bezwaarlyk genoeg te kunnen verdragen. De Bladeren, welken het eenigste gedeelte zyn, dat by ons in gebruik is, komen uit *Italiën*. De beste soorten zyn wel overdekt met eenen dikken witten dauw, en somtyds doormengd met purperen bloemen. In reuk en smaak gelyken zy eenigzins naar *Limoenthym*; maar hebben meer van eenen speeryagtigen geur, en ook een grooter trap van prikkeling: als ze versch zyn, leeveren ze eene groote menigte van eene uitneemende wezendlyke Olie (t) uit. Zy zyn inmengfels in de *Pulvis à Myrrha*, de *Species e scorpio*, *Mithridate* en *Theriaca*. [L.]

DIGITALIS folia: *Digitalis purpurea folio aspero*. C. B. Vingerhoeds kruid; de bladeren 'er van.

Dit kruid groeit in 't wilde, in de bosschen en op onbebouwde heidlanden, de fraaije vertoonning van deszelfs bloemen, (welken aan

puntjes langs de eene zyde van den steel afhangen) heeft voor 't zelve eene plaats verworven in sommigen van onze Tuinen. De Bladeren zyn sterk aangepreezen geweest, tot uitwendig gebruik, tegen knoest-gezwellen (v); gelyk ook inwendig in vallende ziekten (x): doch wat voor dienst zy in deeze gevallen kunnen doen, daarvan hebben wy geen ondervinding. By de geneeskundige Schryvers worden verscheidene voorbeelden bygebracht, dat ze geweldige braakingen, en al te sterke buikzuiveringen (y) veroorzaakt hebben, en het geheele gestel in wanorde bragten; in zoo verre zelfs, dat *Boerhaave* ze vergiftig verklaard heeft. Derzelve smaak is bitter en zeer walglyk.

DORONICI ROMANI radix: *Doronici radice scorpii*. C. B. Zwindel- of Duizelkruid; de Wortel 'er van.

Dit groeit van zelfs op de *Alpische* bergen en in verscheidene plaatsen van *Duitschland*. Men heeft 'er sterk over getwift of deeze plant tot de vergiftige, dan tot de heilzaame kruiden behoorde: wy zullen ons hier in dit geschil niet inlaaten; maar alleen aanmerken, dat alle de oogmerken, waartoe het zelve weleer is aangepreezen, zekerlyk kunnen bereikt worden door andere Geneesmiddelen van meerder uitwerkinge, en die men weet onschadelyk te zyn; en dat gevolglyk het gebruik van het Duizelkruid met reden wel moge agtergelaaten worden. Hier in worden wy door de tegenwoordige praktyk, die 'er al federd lange geen acht op gellagen heeft, ten vollen bevestigd.

DORONICI GERMANICI: seu *Arnicae folia & radix: Doronici plantaginis folio alterius*. C. B. Gembsen wortel, Schorpioen wortel; de bladeren en de wortel 'er van. [E.]

Deeze plant is een inboorling van *Duitschland*. Zy is geacht geweest voor een soortelyk middel (z) om geronnen bloed te ontbinden; maar werkt zoo geweldig, dat ze zelden gebruikt wordt. De gifte 'er van wordt gezegd te zyn twee of drie greepen van de bladeren,

(r) *Aperientia*. (s) *Detergentia*. (t) *Oleum essentielle*. (v) *Scrophulosi Tumores*. (x) *Morbi epileptici*.
(y) *Hypercatharsis*. (z) *Specificum*.

deren, en in sommige gevallen van de wortels.

DRACONTIUM: *Dracunculus polyphyllus*. C. B. *Arum polyphyllum Rivini*. Dragon, of de veelbladerige Kalfsvoet.

Dit wordt in de Tuinen gekweekt, het heeft nauwlyks eenig ander geneeskundig verschil van het gemeene Kalfsvoet (a), dan dat het in alle zyne deelen wat prikkelender en scherper is.

DRAKENA, zie **CONTRAYERVA.**

DULCAMARÆ seu *Amaræ dulcis*, *Solani lignosi*, *berba*, *radix*: *Solani scandentis*, seu *Dulcamaræ*. C. B. Bitter zoet, of houtagtige Nagtschaduw; het kruid en de Wortel 'er van. [E.]

Deeze plant groeit in 't wilde in vogtige heggen, en, klimt met brosse houtagtige ranken, in de struiken op. De smaak der takken en wortels, is, gelyk de naam der plante mede brengt, zoo wel bitter als zoet; zodanig dat de bitterheid eerst, en de zoetheid daar na geproefd worde. Zy worden aangepreezen, als ontsluitende (b), om geronnen bloed te ontbinden, enz. en worden gezegd in 't algemeen veele ontlastingen te veroorzaaken, door het zweet, de pis, den stoelgang, byzonderlyk door den laatsten.

EBULI *folia*, *Cortex*, *radix*: *Sambuci humilis*, sive *Ebuli*. C. B. Hadig: een laage Vlierboom; de wortel, bast en bladeren 'er van. [E.]

Deeze plant groeit in sommige landstreeken van Engeland in 't wilde; maar omtrent Londen ontmoet men ze zelden, dan in de tuinen: op het oog kan men weinig onderscheid zien tusschen deeze plant en den Vlierboom, uitgenoomen in de gestalte; dewyl de Vlierboom een vry groote boom, en de Hadig slegts een kruid van drie of vier voeten hoog is. De Wortels, bast en bladeren van den *Ebulus* hebben eenen walgagtigen, scherpen, bitteren

smaak, en een soort van scherpen onaangenaamen reuk: zy zyn allen sterke buikzuiverende middelen (c), en worden als zodanigen aangepreezen in Waterzugten (d), en andere gevallen, waarin zulke soorte van Geneesmiddelen worden voorgeschreven. De bast van den wortel wordt gezegd het allersterkste te zyn; en de bladeren het zwakste: doch zy allen zyn veel te ruwe geneesmiddelen, om algemeen te gebruiken; want zy ontlasten somtyds geweldig van boven, walgen byna altyd de Maag, en veroorzaaken groot ongemak in de ingewanden. Door kooking worden ze (gelyk andere sterk en schielyk werkende (e) middelen) zagter en veiliger in hunne werkinge. *Fernelius* verhaalt, dat zy hunne buikzuiverende kragt, door lang kooken geheel en al verliezen. De beziën deezer plante zyn insgelyks buikzuiverende, doch zoo geweldig niet, als de andere deelen. Een Conserf, van dezelve gemaakt, mag men als een buikzuiverend (f) middel ingeeven, tot de gifte van een Once; en in kleiner giften, als een openend (g), en ontsluitend (b) middel in langduurige ziekten; met dit laatste oogmerk, zegt *Haller*, wordt het in *Zwitserland* dikwyls gebruikt, tot de gifte van een Drachma.

ELATINES *folia*: *Linariae segetum nummulariae folio non villosa* *Tourn.* Eerenpryswyfje; de bladeren 'er van.

Dit is eene laage kruipende plant, die in 't wilde op de koorlanden wast. De bladeren hebben een zeer bitteren, wrangagtigen smaak. Zy werden voor deezen gehouden, voor uitneemende wondheelende (i) middelen, en van grooten dienst om zweeren te zuiveren, en oude zweeren, en verspreidende kankeragtige zeeren te geneezen. Sommigen hebben ze inwendig aangepreezen voor ongemakken van melaatsheid en schurftheid (k); gelyk ook in Waterzugten (l). Zy geeft den naam aan een van de Winkel honichs [L.]; doch de plant zelve wordt in de tegenwoordige praktyk nooit gebruikt, en deeze bereiding van dezelve is in geene groote achting.

ELE-

(a) *Arum*. (b) *Diobstruentas*. (c) *Cathartica*. (d) *Hydropes*. (e) *Drastica*. (f) *Catharticum*. (g) *Aperiens*. (h) *Diobstruens*. (i) *Vulneraria*. (k) *Morbi leprosi & scrophulosi*. (l) *Hydropes*.